

УДК 341.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.37>

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Гутник В.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
професор юридичного факультету
Вільнюського університету (Литовська Республіка)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1401-4393>
e-mail: vitalii.gutnyk@lnu.edu.ua*

Гутник В.В. Міжнародний кримінальний суд: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення.

У статті досліджуються сучасні проблеми функціонування Міжнародного кримінального суду, зокрема магістральна проблема – недостатня очікувана ефективність, проблемні питання юрисдикції, ініціювання провадження, тривалість провадження, а також питання належного співробітництва між МКС та державами.

Акцентується увага, що створення органів міжнародного кримінального правосуддя стало відповіддю на безкарність за вчинені міжнародні злочини, яка виникла через неефективність національних правових систем у боротьбі з міжнародними злочинами. Підкреслюється, що ефективність Міжнародного кримінального суду значною мірою залежить від співпраці з державами та міжнародними організаціями, а також наявних фінансових та людських ресурсів.

Робиться висновок, про нагальну необхідність міжнародній спільноті переглянути механізми реагування на ті держави, які не видаючи підозрюваних фактично сприяють безкарності за вчинені міжнародні злочини; до них мають застосовуватися ефективні контрзаходи та санкції з боку держав та міжнародних організацій. Акцентується на доцільності внесення поправок до Римського статуту у порядку ст. 121 Римського статуту, наділивши Міжнародний кримінальний суд безумовною предметною юрисдикцією щодо злочину агресії, як це має місце щодо геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів. Підкреслюється, що Міжнародний кримінальний суд повинен стати постійнодіючим судом, який буде володіти такою юрисдикцією; своєю чергою це зменшуватиме ризик вчинення нових збройних агресій.

Пропонується часткове вирішення проблеми надмірної тривалості кримінального провадження шляхом збільшення фінансування та набором додаткового персоналу у МКС.

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд, міжнародний злочин, агресія, збройний конфлікт, міжнародний договір, міжнародні організації, юрисдикція, тривалість провадження.

Gutnyk V.V. The International Criminal Court: current problems and ways of their solution.

The article examines the current problems of the functioning of the International Criminal Court, in particular the main problem – insufficient expected effectiveness, problematic issues of jurisdiction, initiation of proceedings, duration of proceedings and its influence on the effectiveness of the ICC, as well as the issue of proper cooperation between the ICC and states.

It is emphasized that the establishment of international criminal justice bodies was a response to impunity for committed international crimes, which arises due to the ineffectiveness of national legal systems in the fight against international crimes. It is emphasized that the effectiveness of the International Criminal Court largely depends on cooperation with states and international organizations, as well as available financial and human resources.

It is concluded that there is an urgent need for the international community to review the mechanisms of response to those states that, by not extraditing suspects, de facto contribute to impunity for committed

international crimes; effective countermeasures and sanctions by states and international organizations should be applied to them.

Emphasis is placed on the expediency of amending the Rome Statute in accordance with Article 121 of the Rome Statute, giving the International Criminal Court unconditional *ratione materiae* jurisdiction over the crime of aggression, as is the case with genocide, crimes against humanity and war crimes. It is emphasized that the International Criminal Court should become a permanent court that will have such jurisdiction; in its turn, this will reduce the risk of committing new armed aggressions.

A partial solution to the problem of the excessive length of criminal proceedings at the ICC is proposed by increasing funding and recruiting additional personnel.

Key words: International Criminal Court, international crime, aggression, armed conflict, international treaty, international organizations, jurisdiction, duration of proceedings.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародного кримінального правосуддя асоціюється з постійно діючим Міжнародним кримінальним судом (далі – МКС). На відміну від попередніх міжнародних кримінальних трибуналів, МКС є постійно діючим органом, який уповноважений здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найбільш серйозні злочини, які викликають стурбованість міжнародної спільноти.

У зв'язку зі збройним конфліктом в Україні переосмислюється уся система міжнародного кримінального правосуддя; все частіше згадується про його неефективність та необхідність створення спеціального міжнародного кримінального трибуналу, юрисдикція якого має охоплювати злочин агресії, але не обмежуватися ним. Власне така потреба виникає у зв'язку з чисельними проблемами МКС, які пропонується розглянути у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У міжнародно-правовій науці до аналізу окремих проблем функціонування Міжнародного кримінального суду неодноразово зверталися низка вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто виокремити праці Ш. Басіоні, М.В. Буроменського, Г. Верле, А.О. Кориневича, А. Касеззе, О.В. Сенаторової, Т.Л. Сироїд, В.П. Пилипенка, У. Шабаса, Я.Т. Яворського. Дана стаття є спробою звернути комплексну увагу на головні проблеми Міжнародного кримінального суду, які впливають на його ефективність, а також запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Метою цієї статті є дослідження сучасних проблем функціонування Міжнародного кримінального суду, які впливають на його ефективність, а також формування пропозицій щодо їх можливого вирішення.

Виклад основного матеріалу.

Магістральна проблема – недостатня очікувана ефективність МКС. Головна мета МКС, яка випливає з преамбули Римського статуту МКС – боротьба з безкарністю за вчинені міжнародні злочини. Відтак, попри те, що МКС має комплементарну юрисдикцію і головна відповідальність за боротьбу з міжнародними злочинами лежить на національних правопорядках, на ефективність роботи МКС є дуже великі очікування.

Звідки ж такі великі очікування на міжнародне кримінальне судочинство? Почнемо з того, що вони пов'язані з тим, що створення органів міжнародного кримінального правосуддя стало відповіддю на безкарність за вчинені міжнародні злочини, яка виникла через неефективність внутрішньодержавних правових систем у боротьбі з міжнародними злочинами. Загальновідомо, що не тільки норми міжнародного права криміналізують геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності та злочин агресії, а й норми національного права, при чому у всіх державах. Однак, часто система національного кримінального судочинства не може впоратися з міжнародними злочинами. Це може бути обумовлено різними факторами, починаючи від небажання притягнути до відповідальності винних осіб у зв'язку з політичними мотивами або незадовільним функціонуванням національних правових систем, і завершуючи наявністю імунітетів осіб, які вчиняють міжнародні злочини.

У рамках системи міжнародного кримінального правосуддя у цілому вдається уникнути «політичних» кримінальних проваджень. Тому, міжнародне кримінальне правосуддя є певного роду гарантією, а іноді і останньою надією у боротьбі з безкарністю за вчинені міжнародні злочини, у разі, коли це правосуддя неможливо досягти у рамках національних правопорядків.

Разом з тим, Міжнародний кримінальний суд – це судовий орган, який створений для боротьби виключно з міжнародними злочинами, він володіє своєю юрисдикцією, особливим механізмом

ініціювання провадження, а також обмеженими людськими та фінансовими ресурсами. Крім того, його ефективність залежить напряду від співпраці з державами та міжнародними організаціями.

Проблемні питання юрисдикції МКС

Традиційно юрисдикцію МКС розглядають у якості комплексного поняття, яке охоплює предметну («*ratione materiae*»), персональну або за колом осіб («*ratione personae*»), часову («*ratione temporis*») та просторову чи територіальну («*ratione loci*») юрисдикцію [1, с. 319]. При аналізі кожної з них можна знайти достатньо проблемних аспектів.

Для прикладу, з одного боку, предметна юрисдикція МКС, відповідно до п. 1 ст. 5 Римського статуту обмежена такими злочинами: а) злочином геноциду; б) злочинами проти людяності; в) воєнними злочинами; г) злочином агресії. З іншого боку, предметна юрисдикція щодо злочину агресії настільки ускладнена, що притягти до відповідальності за цей злочин у рамках МКС практично неможливо.

Якщо заглибитися в історію розробки Римського статуту можна віднайти, що питання поширення предметної юрисдикції МКС на цей злочин були одними з найдискусійніших; очевидно, що низка впливових держав, які брали участь у розробці Римського статуту побоювалися юрисдикції МКС щодо злочину агресії. В результаті, щодо цього питання розробники Римського статуту так і не дійшли згоди. Римський статут тільки передбачив, що МКС буде здійснювати юрисдикцію стосовно злочину агресії, як тільки буде прийнято відповідні зміни, що міститимуть визначення цього злочину та умови, за яких МКС здійснюватиме юрисдикцію. Зміни до Римського статуту прийняті тільки 11 червня 2010 року, а сама юрисдикція МКС щодо злочину агресії активована 17 липня 2018 року [2, с. 52-53]. При цьому, механізм поширення юрисдикції у разі вчинення злочину агресії на відміну від інших міжнародних злочинів (геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів) є досить проблематичним. Так, у контексті збройного агресії рф проти України, Прокурор МКС 25 лютого 2022 року заявив, що “з огляду на те, що ні Україна, ні рф не є державами-учасницями Римського статуту, Суд не може здійснювати юрисдикцію щодо цього злочину” [3]. Фактично Прокурор МКС підкреслив, що у межах МКС можливо притягнути за геноцид, воєнні злочини та злочини проти людяності, однак, не можливо притягнути до відповідальності за злочин агресії вчинений під час збройного вторгнення рф в Україну.

Не викликає сумніву, що злочин агресії є первинним щодо інших злочинів. Адже, під час міжнародного збройного конфлікту спершу вчиняється агресія, а потім, уже в ході конфлікту, можливим вчинення інших міжнародних злочинів. Власне під час Нюрнберзького та Токійського процесів злочин агресії, який тоді був нормативно закріплений як “злочини проти миру”, розглядався як центральним та «материнським» щодо інших міжнародних злочинів, однак, Нюрнберзький та Токійський трибунали залишаються єдиними прикладами міжнародних судових процесів щодо злочину, який ми тепер знаємо як злочин агресії [4, с. 229]. Отож сьогодні можна констатувати у МКС певну «девальвацію» злочину агресії у порівнянні з серединою ХХ століття, що відбулася через побоювання керівництва окремих, проте дуже впливових держав, гіпотетичної можливості опинитися на лаві підсудних, у разі вчинення актів агресії з боку очолюваних ними держав.

Видається, що враховуючи збройну агресію рф проти України, яка може бути далеко не останньою у ХХІ столітті, доцільно би було внести поправки до Римського статуту у порядку ст. 121 згаданого Статуту, наділивши МКС безумовною предметною юрисдикцією щодо злочину агресії, як це має місце щодо геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів. Саме МКС повинен стати постійнодіючим судом, який буде володіти такою юрисдикцією; своєю чергою це зменшуватиме ризик вчинення нових збройних агресій.

Інше питання щодо якого виникає низка проблем стосується персональної юрисдикції. Пункт 1 статті 27 Римського статуту передбачає, що Римський Статут застосовується однаково до всіх осіб; посадове становище глави держави або уряду, члена уряду або парламенту, обраного представника чи державної посадової особи не звільняє особу від кримінальної відповідальності згідно з цим Статутом та не є, саме по собі, підставою для пом'якшення покарання. Відтак, приєднуючись до Римського статуту, держава погоджується на персональну юрисдикцію МКС щодо усіх осіб, які знаходяться на її території та можуть володіти імунітетами від кримінального переслідування.

З іншого боку, згідно ч. 1 ст. 98 Римського статуту передбачає, що МКС «не може звертатися з проханням про передачу або з проханням про допомогу, що потребували б від запитуваної держави дій, що суперечать її зобов'язанням за міжнародним правом стосовно державного чи

дипломатичного імунітету особи або майна третьої держави, якщо тільки Суд спочатку не заручиться співробітництвом цієї третьої держави в питанні відмови від імунітету». Тобто виходячи з вимог цієї норми, до отримання згоди з боку третьої держави (не учасниці Римського статуту), держава-учасниця не може взяти під варту та передати до МКС підозрювану особу, яка володіє імунітетами від кримінального переслідування. Саме цю норму неодноразово використовували африканських держав як підставу невидачі підозрюваних до МКС [5, с. 249].

Однак, практика МКС цілком правильно пішла шляхом віддання переваги питанню боротьби з безкарністю над будь-якими імунітетами, а згадана норма ст. 98 Римського статуту розглядається як така, що не забороняє МКС видавати ордер на арешт та вимагати передачу будь-яких осіб третіх держав, включаючи глав держави [6, с. 132]. У кінці-кінців і сам МКС був створений з метою гарантування невідворотності покарання за міжнародні злочини, вчинені будь-якими особами, зокрема і тими, які можуть уникнути відповідальності ховаючись за своїми імунітетами від кримінального переслідування.

Очевидно, що ст.98 Римського статуту стала даниною столітнім традиціям імунітетів від кримінального переслідування за нормами міжнародного, однак, вона не може ставати перешкодою у боротьбі з безкарністю за вчинені міжнародні злочини. Власне на незастосуванні жодних персональних імунітетів від юрисдикції МКС акцентує увагу не тільки сам МКС, а й Міжнародний суд ООН, який у рішенні від 14 лютого 2002 року у Справі про міжнародний ордер на арешт від 11 квітня 2000 року (Демократична Республіка Конго проти Бельгії), підкреслив можливість поширення юрисдикції міжнародних кримінальних судів на осіб, які володіють імунітетами у національних правопорядках (у даній справі мова йшла про виконуючого міністра закордонних справ Демократичної республіки Конго) [7, п. 61].

Отже, сьогодні не може бути іншою практика держав, як віддання переваги зобов'язанням щодо видачі підозрюваних осіб до МКС над будь-якими імунітетами від кримінального переслідування, які можуть надаватися нормами національного чи міжнародного права. Враховуючи хто є відповідальний за вчинення міжнародних злочинів, застосування будь-яких імунітетів ставати перешкодою у досягненні невідворотності покарання за міжнародні злочини.

Проблемні питання ініціювання провадження у МКС.

У ст. 13 Римського статуту передбачено три способи ініціювання провадження у МКС: 1) ситуація, в якій імовірно було вчинено міжнародні злочини, передана Прокурору державою-учасницею; 2) ситуація, в якій імовірно було вчинено міжнародні злочини, передана Прокурору Радою Безпеки, яка діє відповідно до Глави VII Статуту ООН; 3) Прокурор МКС розпочав розслідування *proprio motu* (з власної ініціативи) щодо відповідного міжнародного злочину. Крім цього, Римський статут передбачає ще один спосіб ініціювання провадження – подання державою, яка не є учасницею Статуту заяви Секретарю про визнання юрисдикції *ad hoc* щодо конкретного міжнародного злочину у порядку ст. 12 (3) Римського статуту.

Безумовно серед зазначених вище способів ініціювання провадження найефективнішим способом є передача ситуації державою-учасницею на території якої були вчинені міжнародні злочини. Власне у разі передачі ситуації самою державою-учасницею, вона по суті висловлює своє бажання використати можливості міжнародного кримінального правосуддя та зазвичай всебічно співпрацює з МКС у досягненні правосуддя.

Натомість, передача ситуації Радою Безпеки ООН викликає найбільше питань. З одного боку, це повноваження пов'язане з головною відповідальністю Ради Безпеки за підтримання міжнародного миру та безпеки; воно є продовженням повноважень Радбезу ініціювати міжнародне кримінальне правосуддя, яке вона сама собі надала утворивши Міжнародний кримінальний трибунал щодо колишньої Югославії та Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди. З іншого боку, це повноваження викликає питання в контексті того, що три з п'яти постійних членів Ради Безпеки, зокрема, США, КНР та РФ, які серед іншого володіють правом «вето», не є державами-учасницями Римського статуту. Тому зовсім не логічним виглядає надання повноваження ініціювання провадження в МКС у руки тих держав, які самі не визнають юрисдикції МКС.

Слід підкреслити, що Рада Безпеки вправі передати до МКС ситуацію як щодо держави-учасниці, так і щодо держави, яка не є учасницею Римського статуту МКС. Однак, у разі передання ситуації щодо держави, яка не є учасницею Римського статуту, ефективність кримінального провадження у МКС залишається вкрай низькою, про що свідчать аналіз переданих Радбезом ситуацій у Дарфурі (Судан) та Лівії [2, с. 64].

Тривалість провадження та її вплив на ефективність МКС.

Одним з головних докорів у роботі МКС є надмірна тривалість провадження [8, с. 111]. Часовий фактор досить негативно впливає на процес правосуддя, адже, з часом важче отримати та оцінити докази; докази можуть бути знищені або втрачені. Крім того, після вчинення злочину як потерпілі, так і все суспільство очікують настання правосуддя. Правосуддя не може чекати, бо таке очікування показує слабкість МКС та викликає побоювання, що притягнення до відповідальності за вчинені міжнародні злочини взагалі може не статися. У свою чергу, це впливає на превентивну функцію міжнародного кримінального правосуддя, породжуючи думки щодо безкарності за ймовірно вчинені міжнародні злочини у майбутньому.

МКС розпочав свою роботу у 2002 році й майже за 22 роки свого функціонування спромігся засудити до різних строків позбавлення волі або виправдати тільки близько одного десятка обвинувачених. Не виникає сумніву, що наявні об'єктивні причини, які впливають на значну тривалість кримінального провадження у МКС, адже його предметна юрисдикція поширюється на найтяжчі злочини, які до того ж зазвичай вчиняються під час збройного конфлікту. У таких злочинах часто є тисячі потерпілих, а до місця вчинення злочину проблематично отримати доступ [9, с. 482].

Аналіз практики МКС показує, що провадження в одних справах відбувається швидше, в інших – практично десятиліттями залишається на одному місці. Головна причина цього – відсутність належної співпраці з державами, про що буде вестися мова нижче.

Проте, навіть за належного співробітництва, з огляду на великий масив кримінальних проваджень (а відтак й необхідність опрацювати значну кількість доказів) й водночас обмежені людські та фінансові ресурси МКС, провадження у справі тривають не виправдано довго. Якщо порівнювати з Міжнародними кримінальними трибуналами *ad hoc* (Нюрнберзьким, Токійським, Югославським та Руандійським), провадження у МКС є значно повільнішим.

Річний бюджет МКС на 2024 рік складає 187 млн євро [10]. На перший погляд може здатися, що це значна сума, але у МКС на стадії розслідування є «ситуації» щодо ймовірно вчинених міжнародних злочинів у 17 державах [11], а на судових стадіях – 31 справа щодо підозрюваних та обвинувачених з 9 держав [12]. Усе це призводить до того, що МКС змушений визначатися з пріоритетністю щодо окремих проваджень, адже наявних людських та фінансових ресурсів явно не достатньо. Для прикладу у рамках Офісу Прокурора МКС, є окремий документ, у якому визначають принципи пріоритетності справ [13]. Безумовна будь-яка «пріоритезація» справ свідчить про явно недостатні фінансові та людські ресурси.

Власне про недостатній бюджет МКС яскраво свідчить стадія судового розгляду. Бо якщо тривалість розслідування більшою мірою може залежати від ефективності співробітництва з державами, у яких були вчинені злочини, то на стадії судового розгляду усі докази уже наявні у матеріалах провадження, а обвинувачені знаходяться під вартою в Центрі утримання затриманих (англ. *ICC Detention Centre*) в Гаазі, тому, видається, що провадження на цій стадії мало би відбуватися відносно швидко у порівнянні з попередніми стадіями. Проте, аналіз практики МКС свідчить про те, що провадження на стадії судового розгляду справи по суті зазвичай триває 3-5 років (наприклад, у справі Т. Лубанги – 3 роки [14], у справі Ж. Катанга – 5 років [15], у справі Н. Чуї – 3 роки [16], у справі Б. Нтаганда – 4 роки [17]).

Отож, збільшення фінансування та набір додаткового персоналу може пришвидшити правосуддя у МКС.

Питання належного співробітництва між МКС та державами

Ефективність міжнародного кримінального правосуддя значною мірою залежить від того, наскільки тісна співпраця між МКС і державами. Адже, починаючи від ініціювання провадження і до виконання кінцевого вироку, МКС не може обійтися без співпраці з державами та міжнародними організаціями. Якщо проаналізувати історію міжнародного кримінального правосуддя, то можна дійти висновку, що у разі відсутності необхідної співпраці міжнародне кримінальне правосуддя не було реалізоване. Варто згадати створення спеціального міжнародного кримінального трибуналу відповідно до Версальського договору 1919 року, за яким союзницькі держави «публічно засудили Вільгельма II Гогенцоллерна, колишнього імператора Німеччини, за найвищий злочин проти міжнародної моралі та святості договорів», однак, оскільки імператор втік до Нідерландів, а останні відмовилися його видати, трибунал так і не був створений. Натомість за умови належної співпраці між державами, міжнародне судочинства є досить ефективним. Для прикладу, попри всю критику, Нюрнберзький та Токійський воєнні трибунали, а також Югославський та Руандійський трибунали були досить ефективними) [2, с. 115].

Повертаючись до МКС, варто звернути увагу, що питання співпраці є одними з найскладніших і у процесі функціонування МКС; часто саме через відсутність належної співпраці МКС з державами, особи, які підозрюються у вчиненні міжнародних злочинів залишаються непокараними. Так, для прикладу, у рамках справи Прокурор проти Омар аль-Башир (Президент Судану з 1993 до 2019), останній підозрюється у вчиненні воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду в період з 2003 до 2008 року у провінції Дарфур (Судан), однак, через відсутність належної співпраці з боку влади Судану (при чому як під час президенства Омар аль-Башир, так і після того як він був усунутий від влади силовим шляхом) та низки інших африканських держав, провадження практично не отримало прогресу, оскільки Ордери на арешт О. аль Башира від 4 березня 2009 року та 12 липня 2010 року не виконані [2, с. 116].

Відтак, справедливо виникає питання: що може зробити МКС для реагування на відсутність такої співпраці? У згаданій справі О. аль Башира, судді МКС ухвалили низку рішень щодо невиконання певними державами запитів про арешт і передачу аль-Башира та звернулися з цим питанням до Ради Безпеки ООН (так як остання ініціювала «Ситуацію в Дарфурі») та до Асамблеї держав-учасниць МКС вжити необхідних заходів [18; 19; 20; 21; 22]. Проте, не вдаючись у деталі реагування на такі рішення з боку Радбезу ООН та Асамблеї держав-учасниць МКС, виходячи з того, що підозрюваний Омар аль Башир так і не був переданий до МКС, наявний механізм впливу на держави, які не бажають співпрацювати з МКС є явно не достатнім.

Що ж тоді може вплинути на держави, які не бажають співпрацювати з МКС? Очевидно що міжнародне співтовариство повинне переглянути ефективність реагування на випадки, коли держави (як учасниці, так і не учасниці Римського статуту) через не бажання співпрацювати з МКС, фактично сприяють безкарності за вчинені міжнародні злочини. Така безкарність посилює зневір'я у міжнародне кримінальне правосуддя та сприяє вчиненню нових міжнародних злочинів. Тиск через контрзаходи та санкції з боку держав та міжнародних організацій повинен стати відповіддю на дії держав, які створюють перешкоди міжнародному кримінальному правосуддю. Поки на загальному рівні не буде усвідомлення важливості міжнародного кримінального правосуддя та необхідності кожній державі співпрацювати з МКС, неможливо досягти невідворотності покарання за вчинені міжнародні злочини. Ті ж держави, які відмовляються співпрацювати з МКС по суті підтримують найжахливіші порушенням прав людини, якими і є міжнародні злочини й руйнують підвалини міжнародного права. Безумовно така політика окремих держав не повинна допускатися міжнародною спільнотою.

Висновок. МКС – це судовий орган, який створений для боротьби з міжнародними злочинами; його ефективність значною мірою залежить від співпраці з державами та міжнародними організаціями, а також наявних фінансових та людських ресурсів.

Головною системною перешкодою у досягненні міжнародного кримінального правосуддя у рамках МКС є неможливість змусити до співпраці держави, у яких знаходяться підозрювані особи, при чому це стосується як держав-учасниць Римського статуту, так і держав, які не є державами-учасницями. Міжнародній спільноті варто переглянути механізми реагування на ті держави, які не видаючи підозрюваних фактично сприяють безкарності за вчинені міжнародні злочини. Очевидно, до згаданих держав мають бути застосовані ефективні контрзаходи та санкції з боку держав та міжнародних організацій. Також, шляхом внесення поправок до Римського статуту, вартує переосмислити предметну юрисдикцію МКС щодо злочину агресії, зокрема, можливість ініціювання провадження у МКС щодо цього злочину у загальному порядку, як це має місце щодо інших міжнародних злочинів – геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів. В тому порядку ініціювання провадження, який має місце сьогодні, МКС *de facto* позбавлений можливості притягати до відповідальності за злочин агресії.

Проблему надмірної тривалості кримінального провадження у МКС можливо частково вирішити шляхом збільшення фінансування та набором додаткового персоналу, так як з огляду кількості проваджень у МКС, поточного бюджету МКС та його людських ресурсів явно не достатньо для ефективної та швидкої боротьби з безкарністю за вчинені міжнародні злочини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародне публічне право: підручник / За ред. В.М. Репецького. 2-ге вид. Київ: «Знання», 2012. 437 с.

2. Гутник В. Міжнародний кримінальний суд: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 194 с.
3. Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: “I have been closely following recent developments in and around Ukraine with increasing concern, 25 February 2022. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-been-closely-following>.
4. McDougall C. The Imperative of Prosecuting Crimes of Aggression Committed against Ukraine. *Journal of Conflict and Security Law*. 2023, Vol. 28, Issue 2, P. 203–230. URL: <https://doi.org/10.1093/jcsl/krad004>.
5. Sascha-Dominick D. Bachmann & Naa A. Sowatey-Adjei, The African Union-ICC Controversy Before the ICJ: A Way Forward to Strengthen International Criminal Justice? *Washington International Law Journal*. 2020. Vol. 29 (2). P. 247–302.
6. Iverson J. The Continuing Functions of Article 98 of the Rome Statute. *Goettingen Journal of International Law*. 2012. Vol. 4 (1), P. 131–151.
7. Case concerning the Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), Judgment of 14 February 2002, para. 61. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-00-EN.pdf>.
8. Gutnyk V. The Development of International Criminal Justice: Expectations and Reality. *Teisė*. 2023. Vol. 126 (May). P. 101–115. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2023.126.7>.
9. Heinsch, R. (2009). How to achieve fair and expeditious trial proceedings before the ICC: Is it time for a more judge-dominated approach?. In: Carsten Stahn and Goran Sluiter (eds.). *The Emerging Practice of the International Criminal Court*. Leiden: Brill, p. 477–499. DOI: <https://doi.org/10.1163/ej.9789004166554.i-774.139>.
10. Resolution of the Assembly of States Parties on the proposed programme budget for 2024, the Working Capital Fund for 2024, the scale of assessment for the apportionment of expenses of the International Criminal Court, financing appropriations for 2024 and the Contingency Fund. Resolution ICC-ASP/22/Res.4, 14 December 2023. URL: https://asp.icc-cpi.int/sites/default/files/asp_docs/ICC-ASP-22-Res4-AV-ENG.pdf.
11. Situations under investigations. URL: <https://www.icc-cpi.int/situations-under-investigations>.
12. Cases (ICC). URL: <https://www.icc-cpi.int/cases>.
13. Policy paper on case selection and prioritisation, 15 September 2016. URL: https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/20160915_OTP-Policy_Case-Selection_Eng.pdf.
14. Case information sheet: Thomas Lubanga Dylio. URL: <https://www.icc-cpi.int/drc/lubanga>.
15. Case information sheet: Germain Katanga. URL: <https://www.icc-cpi.int/drc/katanga>.
16. Case information sheet: Mathieu Ngudjolo Chui. URL: <https://www.icc-cpi.int/drc/ngudjolo>.
17. Case information sheet: Bosco Ntaganda. URL: <https://www.icc-cpi.int/drc/ntaganda>.
18. Prosecutor v. Omar Al Bashir. Decision informing the United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir’s recent visit to the Republic of Chad, 27 August 2010. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2010_05769.PDF.
19. Prosecutor v. Omar Al Bashir. Decision informing the United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir’s presence in the territory of the Republic of Kenya, 27 August 2010. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2010_05760.PDF.
20. Prosecutor v. Omar Al Bashir. Decision informing the United Nations Security Council and the Assembly of the States Parties to the Rome Statute about Omar Al-Bashir’s recent visit to Djibouti, 12 May 2011, URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2011_05772.PDF.
21. Prosecutor v. Omar Al Bashir. Decision Pursuant to Article 87(7) of the Rome Statute on the Failure by the Republic of Malawi to Comply with the Cooperation Requests Issued by the Court with Respect to the Arrest and Surrender of Omar Hassan Ahmad Al Bashir, 15 December 2011. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2011_21750.PDF.
22. Prosecutor v. Omar Al Bashir. Decision under article 87(7) of the Rome Statute on the non-compliance by Jordan with the request by the Court for the arrest and surrender of Omar Al-Bashir, 11 December 2017. URL: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2017_07156.PDF.